

**DESIGNING AND IMPLEMENTING
FLASHCARDS FOR TEACHING
HISTORY TOPICS IN UPPER
SECONDARY EDUCATION**

Nguyen Thi Bich

*Faculty of History, Hanoi National
University of Education, Hanoi city, Vietnam*

Corresponding author Nguyen Thi Bich,

e-mail: bichnt@hnue.edu.vn

Received January 17, 2025.

Revised March 8, 2025.

Accepted March 21, 2025.

**THIẾT KẾ VÀ SỬ DỤNG
THẺ GHI NHỚ TRONG DẠY HỌC
CHỦ ĐỀ LỊCH SỬ Ở TRƯỜNG
TRUNG HỌC PHỔ THÔNG**

Nguyễn Thị Bích

*Khoa Lịch sử, Trường Đại học Sư phạm
Hà Nội, thành phố Hà Nội, Việt Nam*

Tác giả liên hệ: Nguyễn Thị Bích,

e-mail: bichnt@hnue.edu.vn

Ngày nhận bài: 17/1/2025.

Ngày sửa bài: 8/3/2025.

Ngày nhận đăng: 21/3/2025.

Abstract. This study investigates the role and effectiveness of designing and using flashcards in high school history education to enhance teaching quality and develop students' self-learning and creative thinking skills. A quantitative study was conducted in Hanoi with the participation of 21 teachers and 457 students to identify advantages and challenges and propose an effective process and measures for using flashcards. The findings indicate that flashcards are valuable tools that help students retain knowledge more deeply and for longer periods while increasing their learning engagement. Various technological tools such as Quizlet, Canva, and Flashcard Deluxe have significantly supported teachers in designing flashcards. However, challenges related to time constraints, technological skills, and student motivation remain significant obstacles. The flashcard design process includes five steps, from defining lesson objectives to evaluating their effectiveness. This research provides both theoretical and practical foundations for integrating flashcards into history teaching, contributing to the innovation of teaching methods in high schools.

Keywords: flashcards, history teaching, innovative teaching methods, learning effectiveness, high school.

Tóm tắt. Bài báo nghiên cứu vai trò và hiệu quả của việc thiết kế và sử dụng thẻ ghi nhớ trong dạy học lịch sử ở trường Trung học phổ thông với mục tiêu nâng cao chất lượng dạy học và phát triển năng lực tự học, tư duy sáng tạo của học sinh. Nghiên cứu định lượng được thực hiện tại Hà Nội với sự tham gia của 21 giáo viên và 457 học sinh nhằm xác định những thuận lợi, khó khăn, đề xuất quy trình và biện pháp sử dụng thẻ ghi nhớ hiệu quả. Kết quả nghiên cứu cho thấy thẻ ghi nhớ là công cụ hữu ích, giúp học sinh lĩnh hội kiến thức sâu và lâu hơn, hứng thú hơn trong học tập. Một số phần mềm công nghệ như Quizlet, Canva, Flashcard Deluxe... đã hỗ trợ đắc lực cho giáo viên dễ dàng thiết kế thẻ ghi nhớ. Tuy nhiên, khó khăn về thời gian, kỹ năng công nghệ và động lực học tập của học sinh vẫn là những thách thức đáng kể. Quy trình thiết kế thẻ ghi nhớ gồm năm bước, từ xác định mục tiêu bài học đến đánh giá hiệu quả sử dụng và một số biện pháp đề xuất. Nghiên cứu cung cấp cơ sở lý luận và thực tiễn để thẻ ghi nhớ trở thành công cụ dạy học phổ biến, góp phần đổi mới phương pháp dạy học lịch sử ở trường phổ thông.

Từ khóa: thẻ ghi nhớ, dạy học lịch sử, đổi mới phương pháp dạy học, hiệu quả học tập, Trung học phổ thông.

1. Mở đầu

Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 nhấn mạnh việc đổi mới phương pháp dạy học và kiểm tra, đánh giá theo hướng chuyển từ phương pháp truyền thống sang dạy học tích cực, phát huy tính chủ động, sáng tạo của người học [1]. Giáo viên đóng vai trò là người tổ chức các hoạt động học tập, khuyến khích học sinh suy nghĩ độc lập, hợp tác để khám phá kiến thức mới và áp dụng vào học tập cũng như đời sống thực tiễn. Nhiều phương pháp và công cụ đã hỗ trợ hiệu quả việc dạy học tích cực, bao gồm sơ đồ tư duy, trò chơi, phiếu học tập, các tài liệu hỗ trợ khác và thẻ ghi nhớ được xem là một công cụ quan trọng trong dạy học lịch sử. Thẻ ghi nhớ có ưu điểm vượt trội trong việc củng cố kiến thức, giúp học sinh ghi nhớ thông tin lâu dài và giảm hiện tượng quên nhanh.

Từ điển tiếng Việt định nghĩa thẻ là loại công cụ chứa thông tin (từ, số hoặc cả hai), được sử dụng trong việc học tập trên lớp hoặc tự học tại nhà. Học sinh có thể ghi câu hỏi ở mặt trước và câu trả lời ở mặt sau của thẻ. Loại thẻ này đặc biệt hiệu quả trong việc hỗ trợ học sinh ghi nhớ các sự kiện, ngày tháng, công thức hoặc bất kỳ nội dung nào thông qua hình thức hỏi – đáp đơn giản và lặp đi lặp lại [2]. Thiết kế và sử dụng thẻ ghi nhớ trong dạy học lịch sử là quá trình giáo viên hoặc học sinh tạo ra một công cụ hỗ trợ học tập, thường dưới dạng in rời, để ghi lại các sự kiện, nhân vật, khái niệm lịch sử. Thẻ ghi nhớ có các đặc điểm nổi bật: 1) Là công cụ hỗ trợ tiện lợi cho cả giáo viên và học sinh trong quá trình học tập; 2) Có thể được giáo viên thiết kế trước hoặc để học sinh tự thiết kế theo khả năng sáng tạo; 3) Giúp học sinh hiểu sâu kiến thức, tăng hứng thú học tập. Kiến thức lịch sử thường gắn với các sự kiện, ngày tháng, con số, nhân vật trong quá khứ [3].

Đặc trưng của kiến thức lịch sử là các sự kiện, hiện tượng, nhân vật lịch sử đã diễn ra với những ngày, tháng, năm hoặc con số [4]. Ghi nhớ kiến thức bằng sử dụng thẻ ghi nhớ do giáo viên hoặc học sinh tự thiết kế theo gợi ý của thầy cô đều giúp các em có thể dễ dàng ghi nhớ các sự kiện, hiện tượng, nhân vật lịch sử theo logic của quá trình tư duy từ đơn giản đến phức tạp. Từ đó, kích thích học sinh học tập, phát huy tính sáng tạo lĩnh hội tri thức, củng cố vững chắc kiến thức, tạo niềm say mê, hứng thú, góp phần nâng cao chất lượng dạy học lịch sử ở trường phổ thông.

Trong dạy học tích cực, trọng tâm không nằm ở việc truyền đạt kiến thức có sẵn, mà là tổ chức các hoạt động học tập nhằm giúp học sinh vừa tiếp thu kiến thức vừa phát triển năng lực và phẩm chất cá nhân đáp ứng yêu cầu xã hội hiện đại [5]. Kiến thức lịch sử đóng vai trò nền tảng và nó cần được khai thác để hỗ trợ hình thành và phát triển năng lực của học sinh. Thông qua các tư liệu lịch sử và phương tiện trực quan (hiện vật, tranh ảnh, bản đồ, lược đồ, mô hình, phim tư liệu,...), giáo viên có thể sử dụng thẻ ghi nhớ để học sinh biết cách tìm tòi, phân tích sự kiện, quá trình lịch sử, phát hiện và giải quyết vấn đề, tự rút ra nhận xét, đánh giá thay vì tiếp nhận thụ động. Giáo viên đóng vai trò hướng dẫn, đặt vấn đề, giao nhiệm vụ và hỗ trợ khi cần thiết.

Ghi nhớ là bước khởi đầu quan trọng trong quá trình tư duy, liên kết chặt chẽ với các bước khác. Từ việc ghi nhớ, giáo viên cần khéo léo sử dụng các phương pháp và công cụ dạy học tích cực để thúc đẩy học sinh học tập hiệu quả, hiểu bản chất vấn đề và tổng hợp kiến thức. Trong dạy học lịch sử sử dụng thẻ ghi nhớ có ưu điểm là: 1) *Hỗ trợ học sinh ghi nhớ hiệu quả* (thẻ ghi nhớ cung cấp một công cụ học tập giúp học sinh dễ dàng ghi nhớ thông tin qua hình thức lặp đi lặp lại); 2) *Kích thích sự sáng tạo* (học sinh có thể tự thiết kế thẻ theo phong cách cá nhân, qua đó phát triển khả năng sáng tạo); 3) *Tăng tính tương tác* (giáo viên và học sinh có thể sử dụng thẻ ghi nhớ trong các hoạt động nhóm, giúp nâng cao kỹ năng hợp tác và giao tiếp); 4) *Đơn giản và tiết kiệm* (thẻ ghi nhớ có chi phí thấp, dễ chuẩn bị, phù hợp với nhiều điều kiện dạy học). Tuy nhiên, thẻ ghi nhớ cũng có hạn chế: 1) *Giới hạn nội dung* (chỉ chủ yếu phù hợp với các nội dung cần ghi nhớ nhanh, khó áp dụng đối với các nội dung đòi hỏi tư duy phân tích sâu); 2) *Phụ thuộc vào thiết kế* (chất lượng thiết kế thẻ của giáo viên và học sinh). Có nhiều dạng thẻ ghi nhớ có thể sử dụng trong dạy học lịch sử.

Theo chức năng của thẻ ghi nhớ, có thể thiết kế các dạng thẻ sau: 1) *Thẻ cung cấp thông tin bài học* hoặc liên quan đến bài học về các sự kiện hay nhân vật lịch sử. Ở dạng này, thẻ được xem như là nguồn tài liệu tham khảo ngoài sách giáo khoa do giáo viên cung cấp hoặc học sinh tự thiết kế đã qua quá trình gia công sơ phạm phù hợp với nội dung bài học và năng lực nhận thức của học sinh. 2) *Thẻ là công cụ hoạt động và giao tiếp* có dạng là yêu cầu, bài tập,... kèm theo các gợi ý, hướng dẫn của giáo viên để học sinh lĩnh hội tri thức bài học hiệu quả. 3) *Thẻ sử dụng để nghiên cứu kiến thức mới hay củng cố, ôn tập*. Dù là dạng thẻ nào đều phải đảm bảo yêu cầu trình bày khoa học, rõ ràng và chính xác để học sinh hiểu được mục đích và nhiệm vụ mình cần thực hiện.

Theo mục đích sử dụng, có thể gồm các loại thẻ sau: 1) *Thẻ để kiểm tra bài cũ là các kiến thức, kĩ năng* học sinh đã có hoặc đã học ở bài học trước. Thẻ này tạo điều kiện cho giáo viên kiểm tra bài của nhiều học sinh cùng một lúc, tiết kiệm được thời gian đọc hoặc chép bài tập. 2) *Thẻ sử dụng để hình thành kiến thức mới* dưới dạng dẫn dắt học sinh tìm hiểu kiến thức thông qua các hoạt động học tập để làm rõ nội dung cơ bản của bài học. Sử dụng thẻ, học sinh được tham gia tích cực, độc lập chiếm lĩnh tri thức và rèn luyện các kĩ năng học tập. 3) *Thẻ sử dụng để củng cố kiến thức*, giúp học sinh có cái nhìn bao quát và khắc sâu kiến thức đã học, đảm bảo tính hệ thống, liên tục, logic. 4) *Thẻ hướng dẫn học sinh tự học tại nhà để mở rộng, bổ sung kiến thức*. Thẻ này có thể giao cho học sinh tự thiết kế để tạo điều kiện cho các em được tự tìm tòi thêm kiến thức mới, từ đó phát huy khả năng sáng tạo, làm tăng hứng thú học tập cho học sinh.

Việc thiết kế và sử dụng thẻ ghi nhớ trong dạy học chủ đề lịch sử có vai trò quan trọng góp phần nâng cao hiệu quả học tập, phát triển tính tích cực, chủ động, sáng tạo của học sinh. *Thứ nhất, thẻ ghi nhớ là phương tiện truyền tải thông tin* từ giáo viên tới học sinh, nội dung trong thẻ ghi nhớ chính là nội dung học tập của học sinh. Thông qua việc hoàn thành thẻ ghi nhớ, học sinh tự lĩnh hội được kiến thức bài học. *Thứ hai, thẻ ghi nhớ là phương tiện rèn luyện các kĩ năng học tập bộ môn lịch sử* qua tìm hiểu nội dung bài học, huy động vốn hiểu biết, thao tác tư duy hệ thống hoá kiến thức để hình thành và phát triển các kĩ năng. *Thứ ba, thẻ ghi nhớ là một biện pháp giúp giáo viên nâng cao hiệu quả dạy học*, học sinh phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo, rèn luyện năng lực tự học, tự nghiên cứu của bản thân. Giáo viên có thể sử dụng thẻ ghi nhớ như một công cụ dạy học hoặc kiểm tra, đánh giá vừa để cung cấp kiến thức cho học sinh, vừa giúp các em khắc sâu và khái quát, tổng hợp kiến thức thông qua các gợi ý có sẵn. Học sinh có thể tự sáng tạo thẻ ghi nhớ yêu thích để chủ động tìm hiểu, biên tri thức đó thành tri thức của bản thân mình. *Thứ tư, sử dụng thẻ ghi nhớ có thể thực hiện mối liên hệ hai chiều giữa dạy và học* và là cơ sở để học sinh sửa chữa những lệch lạc trong hoạt động nhận thức. Sử dụng thẻ, giáo viên có thể đánh giá động cơ, kết quả hoạt động học tập, từ đó điều chỉnh, sửa chữa những lệch lạc trong hoạt động nhận thức của học sinh và tăng hiệu quả dạy học. *Thứ năm, thẻ ghi nhớ là phương tiện kích thích tư duy*, khả năng sáng tạo của học sinh trong giờ học lịch sử. Khi sử dụng thẻ, học sinh phải suy nghĩ và làm việc tích cực, tự lực hoàn thiện thẻ hoặc giáo viên có thể giao nhiệm vụ thiết kế thẻ nhằm phát huy khả năng sáng tạo của các em. Câu hỏi nghiên cứu đặt ra là: 1) *Việc thiết kế và sử dụng thẻ ghi nhớ trong dạy học các chủ đề lịch sử có thuận lợi và khó khăn nào? Những biện pháp nào có thể được áp dụng để thiết kế và sử dụng hiệu quả thẻ ghi nhớ trong dạy học chủ đề lịch sử?*

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng phương pháp định lượng, thu thập dữ liệu từ 21 giáo viên và 457 học sinh tại Hà Nội, bao gồm giáo viên và học sinh của các trường: THPT Phùng Khắc Khoan – Đống Đa, THPT Hoài Đức B, THPT Vân Tảo, THPT Trung Văn, THPT Đan Phượng, THPT Nguyễn Bình Khiêm - Cầu Giấy, THPT Kim Liên, và THPT Việt Nam – Ba Lan khi dạy các chủ đề Lịch sử lớp 10. Nghiên cứu trường hợp từ các giáo viên và học sinh tại một số trường THPT ở Hà Nội

– một thành phố trung tâm có điều kiện kinh tế, xã hội, văn hóa và giáo dục phát triển – giúp rút ra những kết luận có thể áp dụng vào dạy học môn Lịch sử ở các địa phương khác.

2.2. Phân tích kết quả khảo sát

Kết quả khảo sát cho thấy chỉ có 23,8% giáo viên sử dụng thẻ ghi nhớ thường xuyên trong quá trình dạy học, 71,4% giáo viên đôi khi/thỉnh thoảng sử dụng và 4,8% giáo viên chưa bao giờ sử dụng thẻ ghi nhớ. Điều này cho thấy nhiều giáo viên vẫn chưa nhận thức đúng tầm quan trọng của việc sử dụng thẻ ghi nhớ, coi nó như một công cụ hữu ích trong việc đổi mới phương pháp dạy học. Trong đó, thẻ ghi nhớ chủ yếu được sử dụng trong hoạt động hình thành kiến thức mới nhằm làm rõ nội dung kiến thức cơ bản của bài học, chiếm 57,1%. Một số giáo viên ngại sử dụng thẻ vì cho rằng việc thiết kế và sử dụng thẻ tốn thời gian. Nhận thức đúng về thẻ ghi nhớ là cơ sở để giáo viên biết cách thiết kế, khai thác và sử dụng thẻ ghi nhớ một cách hiệu quả trong dạy học lịch sử ở trường THPT.

Về những thuận lợi khi thiết kế và sử dụng thẻ ghi nhớ, kết quả cho thấy cả giáo viên và học sinh đều có thể tự do sáng tạo thẻ ghi nhớ mà không bị gò bó trong khuôn mẫu nào, điều này khiến học sinh hứng thú hơn với môn học. Hầu hết giáo viên cho rằng học sinh cảm thấy hứng thú với các hoạt động học tập có sử dụng thẻ ghi nhớ và giáo viên dễ dàng triển khai nhiệm vụ học tập, giúp học sinh ghi nhớ, khắc sâu và tổng hợp kiến thức tốt hơn. Tuy nhiên, 57,1% giáo viên cho biết việc thiết kế một thẻ ghi nhớ đẹp, hay và thu hút học sinh sẽ mất rất nhiều thời gian, không có tài liệu hướng dẫn cụ thể về cách thiết kế thẻ. Thêm vào đó, nhiều nhà trường và phụ huynh chưa ủng hộ việc sử dụng thẻ ghi nhớ, cho rằng đây không phải là môn học chính cần tập trung. Năng lực học sinh không đồng đều, nhiều em chỉ thiết kế thẻ để đối phó hoặc sao chép lại nội dung bài học mà không có sự chọn lọc kiến thức hay sáng tạo trong thiết kế. Do đó, việc giao cho học sinh tự thiết kế thẻ ghi nhớ không khả thi và việc sử dụng thẻ ghi nhớ sẽ bị hạn chế, chưa phát huy hết tác dụng, không mang lại hiệu quả. Hơn nữa, 85,8% giáo viên cho rằng việc sử dụng thẻ ghi nhớ không thể áp dụng cho nhiều bài học hoặc nhiều nội dung học tập và nếu lạm dụng, học sinh sẽ không ghi chép được bài vở, khiến giáo viên gặp khó khăn khi kiểm tra bài của học sinh.

Kết quả khảo sát về sự hiểu biết của học sinh về thẻ ghi nhớ cũng cho thấy 51,6% học sinh nhận thức đúng về thẻ ghi nhớ là công cụ học tập được thiết kế và in dưới dạng văn bản để hỗ trợ ghi nhớ các nhân vật, sự kiện, khái niệm lịch sử một cách logic. Tuy nhiên, 44,6% học sinh còn nhầm lẫn thẻ ghi nhớ là công cụ hỗ trợ học tập ngoài lớp học. Nhận thức đúng về thẻ ghi nhớ rất quan trọng vì nó giúp học sinh có thể tự thiết kế và sử dụng thẻ ghi nhớ hiệu quả trong học tập. Trong đó, 26,8% học sinh, tương đương với $\frac{1}{4}$ học sinh tham gia khảo sát cho biết họ thường xuyên sử dụng thẻ trong học tập; 10,2% học sinh chưa bao giờ được học lịch sử với thẻ ghi nhớ.

Kết quả khảo sát trên đã phản ánh đúng thực trạng việc thiết kế và sử dụng thẻ ghi nhớ trong dạy học lịch sử tại các trường THPT. Nhìn chung, giáo viên nhận thức đúng tầm quan trọng của việc thiết kế và sử dụng thẻ trong dạy học lịch sử, tuy nhiên việc sử dụng thẻ vẫn chưa thường xuyên và thẻ được thiết kế chưa thực sự hấp dẫn và sáng tạo. Học sinh hứng thú với các hoạt động học tập bằng thẻ ghi nhớ, nhưng hiệu quả ghi chép bài học còn bị hạn chế.

2.3. Thảo luận một số biện pháp thiết kế và sử dụng thẻ ghi nhớ trong dạy học chủ đề lịch sử ở trường Trung học phổ thông

Thiết kế và sử dụng thẻ ghi nhớ là hai yếu tố của một hoạt động đổi mới các phương pháp dạy học tích cực, góp phần nâng cao chất lượng dạy học môn Lịch sử. Để thẻ ghi nhớ được thiết kế và sử dụng hiệu quả, cần tuân thủ một quy trình nhất định.

2.3.1. Thiết kế thẻ ghi nhớ trong dạy học lịch sử

Thiết kế thẻ ghi nhớ được thực hiện theo cách thủ công hoặc sử dụng các phần mềm hỗ trợ.

* **Thiết kế thẻ ghi nhớ thủ công:** Để thiết kế thẻ ghi nhớ thủ công, cần chuẩn bị các dụng cụ như giấy (giấy bìa màu, giấy A4), kéo, bút màu, bút viết, thước kẻ, và hình dán yêu thích. Cách thực hiện: Dùng thước kẻ để cắt các tờ giấy A4 thành những tấm thẻ có kích thước nhỏ hơn, tùy theo sở thích. Sau đó, trang trí thẻ với hình dán, vẽ theo khả năng sáng tạo của người thiết kế; viết các thông tin lên thẻ, có thể vẽ hoặc làm sơ đồ để thẻ thêm hấp dẫn. Có thể dùng băng dính dán chum lên hai mặt của thẻ, sau đó dùng kéo cắt bỏ phần thừa để giữ thẻ không bị rách hay bẩn.

* **Thiết kế thẻ ghi nhớ bằng phần mềm công nghệ:** Giáo viên cần có laptop kết nối internet để thực hiện. Có hai cách thiết kế thẻ thông qua phần mềm, tùy theo bài học mà giáo viên và học sinh sẽ lựa chọn phương pháp thiết kế phù hợp: *Cách 1:* Mở trang Word, tạo khung thẻ ghi nhớ theo sở thích cá nhân, chèn hình vẽ đẹp, điền thông tin nội dung vào thẻ và sau đó in ra; *Cách 2:* Sử dụng các phần mềm hỗ trợ thiết kế thẻ ghi nhớ như: Quizlet, Cram.com, Canva, Memrise, Tinycards by Duolingo, Flashcards by Dictionary.com, Flashcards + by Chegg, Flashcard Deluxe, v.v...

Quy trình thiết kế thẻ ghi nhớ bao gồm các bước sau: *Bước 1: Xác định mục tiêu bài học và mục tiêu các hoạt động.* Việc thiết kế thẻ ghi nhớ sẽ được giáo viên thực hiện trong quá trình xây dựng kế hoạch bài giảng. Căn cứ vào mục tiêu bài học và các hoạt động học tập, giáo viên thiết kế thẻ phù hợp; *Bước 2: Xác định nhiệm vụ học tập của học sinh trong từng hoạt động.* Dựa trên mục tiêu bài học và các hoạt động học tập, giáo viên xác định nhiệm vụ thiết kế và sử dụng thẻ phù hợp. Mỗi thẻ phải có nhiệm vụ học tập rõ ràng, phù hợp với năng lực học sinh và nội dung bài học; *Bước 3: Xác định các nội dung và hoạt động cần thiết để thiết kế thẻ.* Phân tích nội dung bài học để xác định các kiến thức, kỹ năng trọng tâm cần sử dụng. Tùy theo bài học, giáo viên có thể thiết kế thẻ cho học sinh hoặc yêu cầu học sinh tự thiết kế thẻ; *Bước 4: Lựa chọn loại thẻ ghi nhớ.* Căn cứ vào mục tiêu bài học, giáo viên chọn phương pháp thiết kế thẻ phù hợp với nhiệm vụ học tập của học sinh; *Bước 5: Trình bày thẻ ghi nhớ.* Nội dung thẻ phải đảm bảo các yêu cầu: 1) Ngắn gọn, rõ ràng, dễ hiểu và chính xác; 2) Nếu thẻ dùng để hướng dẫn học sinh khai thác kiến thức mới, sau mỗi nội dung nên có khoảng thời gian nhỏ cho học sinh trình bày thẻ. Mỗi thẻ chỉ nên thể hiện một đơn vị kiến thức. Nếu sử dụng nhiều thẻ, nên đánh số thứ tự để dễ phân biệt. Nội dung và hình thức thẻ cần đảm bảo tính khoa học và phù hợp với các hình thức trình bày khác nhau. Nên khai thác các phần mềm hỗ trợ quá trình thiết kế và sử dụng vào các ưu điểm như tính sinh động, hấp dẫn và dễ dàng cập nhật. Giáo viên có thể sử dụng các phần mềm như Quizlet, Cram.com, Canva, Memrise, Tinycards by Duolingo, Flashcards by Dictionary.com, Flashcards + by Chegg, Flashcard Deluxe, v.v... để thiết kế và tải nhiều mẫu thẻ ghi nhớ.

2.3.2. Sử dụng thẻ ghi nhớ trong dạy học

Thẻ ghi nhớ là công cụ hỗ trợ giáo viên tổ chức các hoạt động nhận thức tích cực cho học sinh. Thẻ có thể được sử dụng trong tất cả các chuỗi hoạt động học, nhưng mỗi chuỗi sẽ có quy trình và cách thức sử dụng thẻ khác nhau.

Cách 1: Sử dụng thẻ ghi nhớ do giáo viên thiết kế theo các bước: *Bước 1: Phát thẻ ghi nhớ cho học sinh;* *Bước 2: Hướng dẫn học sinh làm việc với thẻ ghi nhớ.* Giáo viên giải thích rõ yêu cầu, xác định nhiệm vụ đặt ra trong thẻ và hướng dẫn học sinh khai thác kiến thức để hoàn thiện thẻ; *Bước 3: Hướng dẫn học sinh hoàn thiện thẻ ghi nhớ.* Trong quá trình học sinh làm việc với thẻ, giáo viên quan sát và hỗ trợ để phát hiện các biểu hiện thiếu tập trung, phân tích sai hoặc khó khăn mà học sinh gặp phải. Giáo viên cần tạo môi trường tập trung, tránh những yếu tố làm phân tán sự chú ý của học sinh. Giáo viên có thể theo dõi quá trình hoàn thiện thẻ của từng học sinh để đảm bảo nội dung thẻ phù hợp với trọng tâm bài học; *Bước 4: Tổ chức báo cáo kết quả.* Học sinh chia sẻ ý kiến và kết quả trước lớp hoặc với bạn bè, từ đó hoàn thiện nội dung kiến thức và rèn luyện kỹ năng trình bày, tự tin phát biểu trước đám đông; *Bước 5: Tổ chức nhận xét kết quả làm việc với thẻ ghi nhớ.* Giáo viên bổ sung và nhận xét kết quả học sinh đạt được, đồng thời yêu cầu học sinh đối chiếu, tự đánh giá và rút kinh nghiệm; *Bước 6: Rút kinh nghiệm và điều chỉnh thẻ.* Giáo viên nhận xét ưu, nhược điểm của thẻ ghi nhớ do học sinh thiết kế. Căn cứ vào kết quả, giáo

viên đánh giá mức độ hiệu quả của thẻ với từng nhóm đối tượng học sinh và mức độ phù hợp với nội dung bài học. Từ đó, giáo viên đưa ra phương hướng điều chỉnh và hoàn thiện thẻ.

Cách 2: Quy trình sử dụng thẻ ghi nhớ do học sinh tự thiết kế gồm các bước: *Bước 1: Giao nhiệm vụ thiết kế thẻ.* Học sinh chuẩn bị các dụng cụ cần thiết và thiết kế thẻ theo khả năng sáng tạo của mình; *Bước 2: Giáo viên hướng dẫn học sinh thiết kế thẻ.* Giáo viên giúp học sinh hoàn thiện hình thức và nội dung thẻ, đồng thời quan sát và hỗ trợ khi cần thiết; *Bước 3: Học sinh hoàn thiện thẻ theo sự định hướng của giáo viên,* tiếp thu gợi ý và hoàn thành thẻ; *Bước 4: Tổ chức báo cáo kết quả.* Học sinh chia sẻ kết quả thẻ của mình với bạn bè để học hỏi lẫn nhau và hoàn thiện kiến thức, đồng thời rèn luyện kỹ năng trình bày và tự tin phát biểu; *Bước 5: Nhận xét kết quả sản phẩm thẻ.* Giáo viên những nội dung chưa đầy đủ, rõ ràng hoặc chưa chính xác kết quả sản phẩm của học sinh. Học sinh đối chiếu và tự đánh giá rút kinh nghiệm; *Bước 6: Rút kinh nghiệm và điều chỉnh thẻ.* Sau khi sử dụng thẻ, giáo viên đánh giá ưu, nhược điểm của thẻ, hiệu quả của thẻ khi áp dụng với từng nhóm học sinh và mức độ phù hợp với nội dung bài học, từ đó điều chỉnh thẻ cho phù hợp hơn.

2.3.3. Một số biện pháp sử dụng thẻ ghi nhớ trong dạy học chủ đề lịch sử ở trường THPT

Trong chương trình giáo dục phổ thông môn Lịch sử 2022, nội dung học tập bắt buộc được thiết kế dưới dạng chủ đề theo hướng tiếp cận các nền văn minh. Chủ đề lịch sử thực chất là một nội dung hoặc vấn đề trung tâm trong lĩnh vực lịch sử, được lựa chọn và tổ chức dạy học xoay quanh các sự kiện, nhân vật, hiện tượng hoặc thời kì lịch sử cụ thể [6]. Chủ đề lịch sử thường giúp người học khám phá, phân tích và đánh giá các khía cạnh quan trọng của quá khứ, bao gồm nguyên nhân, diễn biến, kết quả và ý nghĩa của các sự kiện, hiện tượng lịch sử. Sử dụng thẻ ghi nhớ trong dạy học các chủ đề lịch sử thường được thực hiện theo chuỗi các hoạt động học tập [7].

2.3.3.1. Sử dụng thẻ ghi nhớ trong hoạt động khởi động

Khởi động là hoạt động đầu tiên trong giáo viên tổ chức trong tiến trình dạy học. Đây là hoạt động không bắt buộc nhưng lại đóng vai trò quan trọng để tạo hứng thú, kích thích động cơ học tập của học sinh thông qua việc phát hiện và giải quyết vấn đề. Do vậy, hoạt động này được khuyến khích tổ chức trong mỗi giờ học. Giáo viên có thể sử dụng thẻ ghi nhớ dưới dạng bỏ trống một phần nội dung để gợi nhớ tri thức đã học, kích thích sự tò mò và mong muốn tìm hiểu, khám phá của học sinh, từ đó kết nối bài học. Ví dụ, khi chuẩn bị cho học sinh học bài “*Một số thành tựu tiêu biểu của văn minh Đại Việt*”, giáo viên có thể sử dụng thẻ ghi nhớ với nội dung yêu cầu học sinh hoàn thiện: “*Những nét chính điều kiện tự nhiên tác động đến những thành tựu tiêu biểu của văn minh Đông Nam Á thời cổ - trung đại*” Sau khi hoàn thiện thẻ, học sinh trả lời, giáo viên có thể nhận xét, biểu dương và kết nối vào bài học.

2.3.3.2. Sử dụng thẻ ghi nhớ trong hình thành kiến thức mới

Hình thành kiến thức mới là hoạt động bắt buộc và rất quan trọng trong việc giúp học sinh khám phá, chiếm lĩnh kiến thức mới để biến chúng thành tri thức của bản thân. Do đó, giáo viên cần lựa chọn các phương pháp và công cụ dạy học phù hợp với hình thức hoạt động học tập, nội dung và đối tượng học sinh. Thẻ ghi nhớ là một công cụ hữu hiệu, dễ sử dụng, giúp học sinh khám phá kiến thức mới một cách hứng thú và tích cực. Quá trình tổ chức làm việc với thẻ ghi nhớ có thể bao gồm các bước sau: giáo viên giao nhiệm vụ (phát thẻ); yêu cầu học sinh làm việc với thẻ để hoàn thiện nội dung hoạt động; học sinh báo cáo sản phẩm; giáo viên nhận xét và đưa ra kết luận, đối chiếu với thẻ hoàn chỉnh để chốt lại kiến thức. Khi làm việc với thẻ ghi nhớ, học sinh có thể độc lập suy nghĩ, viết câu trả lời, phát huy khả năng sáng tạo và tinh thần tự học hỏi để chiếm lĩnh tri thức lịch sử, rèn luyện các thao tác tư duy trong từng hoạt động học. Ví dụ, khi dạy bài “*Thành tựu tiêu biểu của văn minh Đông Nam Á thời cổ - trung đại*”, giáo viên có thể yêu cầu học sinh làm việc theo nhóm hoàn thiện thẻ ghi nhớ những thành tựu tiêu biểu trên các lĩnh vực tôn giáo, văn học, kiến trúc, nghệ thuật và xác định cơ sở hình thành những thành tựu đó. Học sinh báo cáo sản phẩm. Giáo viên nhận xét, đánh giá và chốt lại kiến thức.

THẺ GHI NHỚ KIẾN THỨC

Em hãy quan sát thẻ ghi nhớ dưới đây, sau đó điền những thông tin còn thiếu để được thẻ ghi nhớ hoàn chỉnh về cơ sở tự nhiên và những thành tựu của văn minh Đông Nam Á

Cơ sở tự nhiên

1 Vị trí

Nằm ở
gồm 2 bộ phận là

Đông Nam Á được coi là cầu nối giữa 2 đại dương lớn là

2 Điều kiện tự nhiên

Địa hình gồm:

Hệ thống sông ngòi

Khí hậu với đặc trưng nóng ẩm, mưa nhiều.
Tài nguyên thiên nhiên phong phú:

Thành tựu

Tôn giáo

Đông Nam Á là nơi hội tụ của nhiều tôn giáo lớn:

Văn học

Cư dân Đông Nam Á sáng tạo ra hệ chữ viết riêng. Chữ được sử dụng rộng rãi trước khi chữ Quốc ngữ ra đời.
Văn học gồm nhiều thể loại:

Kiến trúc

Kiến trúc gồm 3 dòng:

Nghệ thuật

Nghệ thuật điêu khắc ảnh hưởng rõ nét của điêu khắc phổ biến là các bức tượng phù điêu, tượng thần, tượng Phật.

Đối với thẻ ghi nhớ có phần nội dung bỏ trống, giáo viên hướng dẫn học sinh hoàn thiện thẻ và báo cáo sản phẩm, các bạn khác lắng nghe và nhận xét. Giáo viên nhận xét, chốt lại nội dung kiến thức.

Khi giao thẻ ghi nhớ cho học sinh tự thiết kế và hoàn thiện trong quá trình học tập, đây là dạng thẻ bài tập kích thích tốt nhất khả năng sáng tạo của học sinh. Giáo viên đưa ra nhiệm vụ, gợi ý và định hướng, từ đó học sinh tự nghiên cứu, tìm hiểu thông tin và thiết kế thẻ ghi nhớ theo khả năng của mình. Ví dụ, khi dạy bài “*Cơ sở hình thành và quá trình phát triển của văn minh Đại Việt*”, giáo viên yêu cầu học sinh thiết kế thẻ ghi nhớ về cơ sở hình thành và quá trình phát triển của văn minh Đại Việt. Sau khi nêu yêu cầu, giáo viên dành thời gian cho học sinh thiết kế

thẻ đảm bảo cả nội dung và hình thức thẻ. Sau khi xem xét và định hướng lại nếu cần, học sinh sẽ hoàn thành thẻ ghi nhớ.

2.3.3.3. Sử dụng thẻ ghi nhớ trong hoạt động luyện tập, củng cố

Luyện tập, củng cố và thực hành nâng cao kiến thức bài học là hoạt động bắt buộc trong quá trình học. Thẻ ghi nhớ rất hữu ích trong việc luyện tập và củng cố kiến thức, giúp học sinh khái quát hóa các nội dung đã học, chủ động hơn trong quá trình tự học và rèn luyện các hoạt động trí tuệ để hệ thống hóa tri thức. Việc sử dụng thẻ ghi nhớ trong hoạt động này còn giúp giáo viên đánh giá được năng lực học tập của học sinh, cũng như hiệu quả của quá trình học bài trên lớp.

Trong hoạt động luyện tập, giáo viên có thể sử dụng nhiều dạng thẻ: thẻ điền từ còn thiếu, thẻ điền nội dung thiếu, thẻ cung cấp thêm thông tin cho học sinh... Ví dụ, khi học xong *Bài 11: Hành trình phát triển và thành tựu của văn minh Đông Nam Á thời kì cổ - trung đại*, để giúp học sinh ghi nhớ kiến thức, giáo viên yêu cầu học sinh tự thiết kế và hoàn thiện thẻ ghi nhớ nội dung bài học dựa trên mục tiêu đã xác định về thành tựu của văn minh Đông Nam Á thời kì cổ - trung đại theo mẫu sau:

HÀNH TRÌNH PHÁT TRIỂN VÀ THÀNH TỰU CỦA VĂN MINH ĐÔNG NAM Á

1. HÀNH TRÌNH PHÁT TRIỂN CỦA VĂN MINH ĐÔNG NAM Á

- Từ đầu CN đến TK X, một số hình thành: Chăm-pa, Phù Nam,...

- Từ TK X đến TK XV là giai đoạn hình thành quốc gia thống nhất: Đại Việt, Ăng-co, Lan Xang, Chăm-pa... và định hình ban sắc văn hoá dân tộc.

- TK XVI đến TK XIX là giai đoạn khủng hoảng và suy vong, bị các nước phương Tây xâm nhập.

2. THÀNH TỰU TIÊU BIỂU CỦA VĂN MINH ĐÔNG NAM Á

- * **TÍN NGƯỠNG, TÔN GIÁO**
 - Tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên, thờ thần,...
 - Tôn giáo gồm: Phật giáo, Hin-đu giáo, Hồi giáo và Thiên Chúa giáo.
 - Việt Nam tiếp thu Nho giáo của Trung Quốc

- * **VĂN TỰ VÀ VĂN HỌC**
 - Văn tự: sáng tạo ra chữ viết riêng
 - Văn học: kho tàng ca dao, tục ngữ, sử thi, truyện thơ... đa dạng
 - Văn học ra đời muộn

KIẾN TRÚC VÀ ĐIÊU KHẮC

- *- Kiến trúc: kiến trúc dân gian (nhà sàn), tôn giáo (chùa, đền, tháp, miếu,...) và cung đình (kính đô Thăng Long, Ăng-kiết-thay-a).
- Điêu khắc: tượng thần, tượng Phật, phù điêu

Hoặc giáo viên cũng có thể đưa ra một số hình thức khác để củng cố kiến thức cho học sinh bằng thẻ ghi nhớ.

Các hình thức	Hoạt động của giáo viên	Hoạt động của học sinh	Kết quả
Hình thức thứ 1	Sử dụng thẻ ghi nhớ đầy đủ nội dung cho học sinh.	Đọc thông tin trên thẻ và trả lời câu hỏi của giáo viên.	Củng cố kiến thức học sinh vừa tiếp nhận được, rèn luyện khả năng tư duy của học sinh.
Hình thức thứ 2	Sử dụng thẻ ghi nhớ dưới dạng khuyết thiếu một phần nội dung.	Hệ thống hoá kiến thức đạt được của học sinh bằng cách yêu cầu học sinh điền nội dung vào những chỗ khuyết thiếu.	Gợi mở, hệ thống hoá kiến thức, hình thành cho học sinh năng lực tổng hợp, khái quát hoá kiến thức đã học.
Hình thức thứ 3	Sử dụng thẻ ghi nhớ khuyết thiếu hoàn toàn.	Học sinh tự thiết lập kiến thức, hoàn thiện thẻ ghi nhớ thông qua một vài đề mục giáo viên đưa ra.	Phát triển năng lực khái quát, tổng hợp kiến thức của học sinh.
Hình thức thứ 4	Yêu cầu học sinh tự thiết kế thẻ dựa trên các tiêu chí đã cho.	Thiết kế thẻ dựa vào yêu cầu của giáo viên, điền tất cả nội dung, thông tin giáo viên yêu cầu.	Củng cố toàn bộ kiến thức đã học cho học sinh, phát triển năng lực sáng tạo, tư duy, tổng hợp và khái quát kiến thức.

2.3.3.4. Sử dụng thẻ ghi nhớ trong hoạt động vận dụng

Vận dụng là hoạt động mở rộng, liên hệ kiến thức với thực tiễn. Đây không phải là hoạt động bắt buộc, nhưng là cơ hội để học sinh thể hiện khả năng sáng tạo và sự linh hoạt trong việc giải quyết các vấn đề thực tiễn. Thông qua hoạt động vận dụng, học sinh có thể mở rộng kiến thức, đồng thời làm phong phú thêm hiểu biết của bản thân. Việc sử dụng thẻ ghi nhớ trong hoạt động này giúp học sinh phát triển cái nhìn đa chiều, đồng thời vận dụng các kiến thức và kĩ năng vào cuộc sống thực tế. Để giao các nhiệm vụ vận dụng trong các bài học lịch sử, giáo viên có thể yêu cầu học sinh tự thiết kế thẻ ghi nhớ dưới dạng bài tập vận dụng. Ví dụ: Sau khi học xong bài “Hành trình phát triển của văn minh Đông Nam Á thời kì cổ - trung đại,” giáo viên có thể giao nhiệm vụ như sau: “Em hãy thiết kế thẻ ghi nhớ để giới thiệu và giải thích các biểu tượng trên lá cờ của Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á (ASEAN) và cho biết vì sao hình ảnh bó lúa vàng lại được đặt ở vị trí trung tâm của lá cờ?”. Ngoài ra, thẻ ghi nhớ cũng có thể được thiết kế để giới thiệu một sự kiện, nhân vật, hay vấn đề lịch sử. Ví dụ: Sau khi dạy xong bài “Những thành tựu tiêu biểu của văn minh Đông Nam Á thời kì cổ - trung đại,” giáo viên có thể giao bài tập vận dụng cho học sinh làm ở nhà: “Hãy chọn một công trình kiến trúc, điêu khắc tiêu biểu ở Đông Nam Á và thiết kế thẻ ghi nhớ để giới thiệu về công trình này.” (Gợi ý: Thẻ ghi nhớ cần đảm bảo các nội dung như tên công trình (Đền Ăng-co, Cố đô A-giút-thay-a, Quần thể di tích Cố đô Huế,...), thời gian xây dựng, kết cấu kiến trúc (dựa vào mục đích xây dựng công trình để xác định là nhà ở, công trình phục vụ sản xuất hay công trình tôn giáo), giá trị còn tồn tại đến ngày nay,...).

3. Kết luận

Thẻ ghi nhớ là một công cụ hữu ích trong đổi mới phương pháp dạy học tích cực [8] trong môn Lịch sử, góp phần chuyển đổi từ hình thức dạy học thụ động sang chủ động, nâng cao chất lượng dạy học lịch sử. Việc thiết kế và sử dụng thẻ ghi nhớ được giáo viên và học sinh đánh giá cao nhờ khả năng kích thích tư duy, nâng cao hứng thú học tập và hỗ trợ ghi nhớ hiệu quả. Tuân thủ các bước thiết kế thẻ ghi nhớ được thực hiện với một quy trình từ việc xác định mục tiêu bài học, lựa chọn nội dung, thiết kế hình thức thẻ đến hướng dẫn sử dụng và đánh giá hiệu quả mới đảm bảo tính khoa học và sự phù hợp với nội dung bài học. Sử dụng thẻ trong các hoạt động khởi động, khám phá kiến thức mới, luyện tập hay vận dụng cần được giáo viên linh hoạt để tối ưu hóa

lợi ích của thẻ ghi nhớ. Để thiết kế và sử dụng thẻ ghi nhớ đạt hiệu quả cao hơn, cần đầu tư vào tập huấn giáo viên về kỹ năng thiết kế và ứng dụng công nghệ trong dạy học. Đồng thời, việc khuyến khích học sinh tự thiết kế thẻ cũng là cách phát triển năng lực tự học, tư duy sáng tạo và làm chủ kiến thức. Tuy nhiên, để phát huy hết tiềm năng của công cụ này, cần có sự kết hợp giữa sự sáng tạo của giáo viên, sự tham gia tích cực của học sinh và việc ứng dụng công nghệ hiện đại. Kết quả nghiên cứu tại các trường Trung học phổ thông ở Hà Nội có thể trở thành cơ sở để mở rộng áp dụng thẻ ghi nhớ tại các địa phương khác, từ đó nâng cao chất lượng dạy học lịch sử trên cả nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] *Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể* (Ban hành kèm theo Thông tư 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo Hà Nội, 2018).
- [2] H Phê & HTT Linh (2007), *Từ điển Tiếng Việt*, NXB Đà Nẵng, Đà Nẵng.
- [3] PN Liên (chủ biên), TĐ Tùng & NT Côi (2012), *Phương pháp dạy học Lịch sử* (tập 1, 2), trang 198. NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [4] NT Côi (2006), *Các con đường, biện pháp nâng cao hiệu quả dạy học lịch sử ở trường phổ thông*. NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [5] *Dạy và học tích cực* – Dự án Việt Bỉ (2008).
- [6] NT Bích (2017), *Tổ chức dạy học chủ đề “Cách mạng tháng Mười Nga năm 1917: từ chế độ Nga Hoàng đến chính quyền Xô viết” ở trường THPT theo hướng phát triển năng lực học sinh*. Hội thảo Khoa học quốc tế, Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [7] Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Công văn số 5512/BGDĐT - GDTrH*, Về việc xây dựng và tổ chức thực hiện kế hoạch giáo dục của nhà trường, Hà Nội, ngày 18 tháng 12 năm 2020.
- [8] NL Bình (chủ biên), ĐH Trà, NP Hồng & CT Thặng (2017). *Dạy và học tích cực*. NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.